

Introducció.

Josep Rumbau

Sempre he pensat que la de cantant d'òpera és una de les professions que més requisits precisa per ser duta a terme amb dignitat. Perquè, a més de tenir la matèria prima: una veu amb suficients qualitats, susceptible de ser educada, en són necessaris també d'altres factors. Realment una bona veu no fa el cantant. S'ha d'estudiar i passar per un llarg procés d'impostació de la veu. S'ha d'aprendre música i "ser músic" el que significa que s'ha de tenir el sentit intern del ritme i de l'afinació (adquiribles per estudi només fins a cert punt). És molt recomanable ser un bon actor o tenir la predisposició per a ser-ho, i tenir, com no, unes ganes inequívokes de cantar i una voluntat de ferro. També és important conèixer els idiomes en els que s'haurà de cantar. Però, sense cap mena de dubte, allò que serà decisiu perquè una carrera sigui significativa en el món operístic és el disposar de talent (alguna cosa més que intel·ligència) i capacitat artística per a sentir i transmetre sentiments. I tot això acompanyat d'una personalitat mínimament equilibrada que permeti passar llargues temporades fora de casa, probablement en soledat i que permeti també la capacitat de dosificació de l'esforç, imprescindible per a poder cantar una òpera sencera en bones condicions, després de llargues setmanes d'assajos, sovint diaris i que deixi, en darrer terme, gaudir d'aquell estat de plenitud amb un punt d'eufòria tan favorable per a cantar amb total capacitat i entrega.

No és estrany doncs, que amb tants condicionants, molts, la majoria, es quedin a mig camí i no arribin a fer una carrera significativa. És cosa coneguda, i això confirma la filosofia del paràgraf anterior que les millors veus estan en els cors d'òpera, i que, amb més freqüència del què la gent es pensa, les grans figures del cant, llevat d'alguna excepció, són veus mitjanes que si han aconseguit arribar a dalt ha estat gràcies a l'estudi, al talent i la "tossuderia" que han demostrat al llarg de tants anys.

La mateixa sensibilitat que el cantant precisa per portar a terme la seva feina amb eficiència se li pot tornar fàcilment en contra quan ha de viure situacions compromeses, ja siguin de caire personal, professional o social, provocant episodis d'ansietat o estats depressius amb certa facilitat. Aquests episodis poden fer baixar la immunitat de l'individu i facilitar la presència de malalties vàries. Dintre dels estats ansiosos del cantant, el conegut "Trac" o angoixa prèvia a l'actuació, és una de les manifestacions més freqüents (prop del 90% dels cantants reconeixen que el pateixen en un major o menor grau) i que comparteixen amb els altres professionals des teatre i persones que han de donar conferències, ser entrevistades per ràdio o televisió, etc.

Probablement hom pensa majoritàriament que les afeccions dels cantants es redueixen als típics quadres catarrals que sovint provoquen un avís al públic, abans de començar la funció, demanant comprensió per les limitacions que puguin sorgir a l'hora d'interpretar el paper de torn. I és realment així en una majoria de casos, però no sé si el lector s'estranyarà si li dic que només en una sola de les darreres temporades al Liceu hem tingut, a més dels refredats i gripes habituals, quatre casos d'asma bronquial seriós entre els cantants, tres de bronquitis aguda, algunes gastroenteritis, dues infeccions urinàries, una anèmia ferropènica, una hèrnia discal cervical, una apendicitis aguda, una prostatitis, algun trastorn per reflux gastroesofàgic, uns quants estats ansiosos i dues crisis hipertensives. Tot això a més de problemes i discussions sobre l'aire condicionat, les corrents d'aire, els ambients de pols, els de fum i un llarg etc.

Pensem, a més, que és bastant habitual avui dia veure dalt dels escenaris operístics cantants amb una edat avançada per sobre dels 65 anys, edat que, en d'altres feines, farien que el treballador estés jubilat. I l'edat avançada és, per si mateixa, un factor afegit de risc de patir malalties. Algunes d'aquestes malalties com la hipertensió arterial que afecten un quart de la població general afecten lògicament en la mateixa proporció al col·lectiu de cantants. I quant més anys tinguin els pacients, amb més probabilitat de complicacions ens trobarem.

És justament el fet d'exercir com a metge en un teatre d'òpera i tenir, per tant, la responsabilitat de tractar els cantants i conèixer de primera mà els problemes que amb més o menys freqüència pateixen aquests professionals, que m'ha portat a fer conèixer aquells aspectes poc coneguts, no ja per la població en general, si no que, moltes vegades, pels mateixos cantants i/o els metges que tenen l'ocasió de visitar los.

És important de comprendre el fet extraordinari no ja de portar l'instrument a sobre d'un mateix, sinó, **ser un mateix l'instrument**. Això implica que **qualsevol desordre físic o psíquic influeix de manera decisiva en l'acte de cantar**. Encara ho entendrem millor si pensem que el cantant, tant en la fase d'estudiant com en la de professional, es basa, per dur a terme l'acte del cant, en estímuls propioceptius, és a dir en sensacions internes pròpies, que fan de punts de referència per a la col·locació de la veu, cerca de ressonàncies, administració d'aire, etc. Per tant, quan aquests estímuls varien a causa d'un procés patològic, el cantant perd o percep alterats aquests punts de referència i, com a mínim, hem d'admetre que no canta amb comoditat. Pensem per un moment en la gran inseguretat que pot representar això pel professional, sobretot, i tal com passa amb freqüència, si el cantant es troba sol i en un país estranger.

Per tal de comprendre bé la idiosincràsia de la patologia del cant és imprescindible conèixer primer l'anatomia i la fisiologia de tot el complex procés del cant, per això la primera part del llibre tracta justament de l'anatomia funcional de la veu, de la fisiologia i higiene de la veu i de la tècnica vocal.

La segona part de l'obra es dedica a l'estudi de la patologia del cant, entenent com a tal **aquelles alteracions físiques o psíquiques que poden influir negativament en l'emissió de la veu cantada, en la comoditat de l'execució o en la qualitat de la interpretació artística**. I és aquí on justament rau l'atreviment de voler escriure un llibre que toqui tantes tecles. Que d'un costat ens parli d'aquelles afeccions més conegudes i habituals com les malalties de la laringe o de les vies respiratòries altes, però també d'aquelles altres, que poden ser decisives i condicionar seriosament, en un moment donat, l'actuació o la mateixa carrera d'un professional del cant.

Com és natural, aquesta segona part comença amb les malalties de l'aparell fonador, és a dir, el capítol que fa referència a la laringologia, capítol cabdal en qualsevol escrit sobre patologia del cant i que en aquesta ocasió crec que ha estat molt ben sistematitzat. Segueixen els capítols que fan referència als problemes relacionats amb la tècnica vocal, i al probable "mite" dels problemes relacionats amb la postura. Venen després les referències als factors ambientals i especialment a l'aire condicionat, veritable pedra de toc i motiu de discussions apassionades. Es parla també de les alteracions de l'aparell cardiorespiratori, com a condicionants incontestables del cantar bé, des de l'asma bronquial, el capítol dedicat al qual és especialment complet (donada l'alta incidència d'aquesta malaltia en cantants professionals), a la insuficiència cardíaca i cardiopatia isquèmica, amb una breu referència a la mort sobtada. També es passa revista a les anèmies, malalties endocrinològiques, malalties neurològiques i que afecten el to muscular, malalties abdominals més freqüents, als

hàbits tòxics, per seguir amb l'important capítol dels problemes relacionats amb l'emotivitat, entre els quals tractem d'un problema molt característic com és el "trac". Acaba l'obra amb una breu referència als petits accidents d'escenari i torçades de peu i a la necessària precaució a l'hora de tractar farmacològicament els cantants.

És evident que aquesta revisió no pot ser del tot exhaustiva i que, de ben segur, quedaran sense dir un bon grapat de coses que hauran d'anar sortint, si cal, en properes edicions. Si que puc dir, però, que es parla de les més importants.

Crec que és un veritable luxe comptar amb el concurs dels autors que han participat en la redacció dels diferents capítols. Tots ells són autèntics "cracks" en les seves respectives especialitats i van mostrar de seguida els seu entusiasme al conèixer la invitació al projecte.

Aquesta diversitat de col·laboradors que escriuen sobre diferents coses, fa que, de vegades, alguns temes surtin repetits en el seu enunciat i també en part del contingut. Crec que, encara que pugui comportar alguna repetició, sempre és enriquidor comptar amb els diferents punts de vista sobre un mateix subjecte i per això he preferit deixar-los tal com estan.

Hem intentat de fer una redacció assequible i al mateix temps no exenta de rigor, de manera que pugui ser fàcilment assimilable tant per metges com pels cantants, estudiants de cant, i públic afeccionat a l'òpera en general. Tot i que alguns capítols siguin de caire especialment tècnic, no per això espero que siguin menys intel·ligibles per part del públic profà.

Deixeu-me dir també que aquest llibre vol ser un tribut d'admiració i reconeixement a la noble i difícil professió del cantant líric, que fa possible que molts afeccionats, com jo mateix, gaudim (i algunes vegades, poques, sofrim), des de ja fa molts anys, dels espectacles operístics.

Vull agrair especialment la disponibilitat del gran tenor Josep Carreras per haver accedit a escriure'ns el pròleg, tot i les seves inacabables ocupacions. Crec que el llibre en surt clarament beneficiat.

Nota: aquest llibre es va acabar d'escriure l'any 2004 quan jo mateix tenia la responsabilitat del Servei Mèdic del Gran Teatre del Liceu. Diferents circumstàncies, que ara no venen al cas, han fet que sigui el 2007 l'any de la seva presentació.

Vull agrair a la Directora General del Gran Teatre del Liceu, Sra. Rosa Cullerell, la disponibilitat i facilitats per poder fer la presentació d'aquest llibre al mateix Gran Teatre.

Josep Rumbau i Serra